

ENERGIAN SISÄMARKKINAT

Vuodesta 1996 on hyväksytty toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on yhdenmukaistaa EU:n energian sisämarkkinat ja vapauttaa ne sääntelystä. Toimenpiteissä on käsitelty markkinoille pääsyä, avoimuutta, sääntelyä, kuluttajansuojaa, yhteenliittännän edistämistä ja tarjonnan riittävyyttä. Näillä toimenpiteillä pyritään rakentamaan kilpailulle avoimemmat, asiakaskeskeisemmät, joustavammat ja syrjimättömät EU:n energiemarkkinat, jotka perustuvat markkinapohjaisiin toimitushintoihin. Niillä vahvistetaan ja laajennetaan yksittäisten asiakkaiden ja energiayhteisöjen oikeuksia, puututaan energiaköyhyyteen, selkeytetään markkinatoimijoiden ja sääntelijöiden rooleja ja vastuualueita ja niissä käsitellään sähkön, kaasun ja öljyn toimitusvarmuutta sekä Euroopan laajuisten sähkön ja kaasun siirtoverkkojen kehittämistä.

OIKEUSPERUSTA

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 194 ja 114 artikla

TAVOITTEET

Unionin energia-alan sisämarkkinoiden toteuttaminen vaatii monien kaupan esteiden ja rajoitteiden poistamista, verotus- ja hintapolitiikan lähentämistä sekä normien, standardien ja ympäristö- ja turvallisuusmääräysten yhdenmukaistamista. Tarkoituksena on varmistaa markkinoiden toimivuus, oikeudenmukainen markkinoille pääsy, hyvä kuluttajansuoja, tarvittava yhteenliittäntäaste ja riittävä tuotantokapasiteetti.

SAAVUTUKSET

A. Kaasu- ja sähkömarkkinoiden vapauttaminen

Vielä 1990-luvulla useimmat kansalliset sähkö- ja kaasumarkkinat olivat monopolimarkkinoita, mutta Euroopan unioni ja jäsenvaltiot päättivät avata markkinat vähitellen kilpailulle. Ensimmäiset markkinoiden vapauttamista koskevat direktiivit (ensimmäinen energiapaketti) hyväksyttiin vuonna 1996 (sähkö) ja 1998 (kaasu), ja ne oli määrä saattaa osaksi jäsenvaltioiden lainsäädäntöä vuoteen 1998 mennessä (sähkö) ja vuoteen 2000 mennessä (kaasu). Toinen energiapaketti hyväksyttiin vuonna 2003, ja siihen kuuluvat direktiivit oli määrä saattaa osaksi jäsenvaltioiden lainsäädäntöä vuoteen 2004 mennessä. Osa säännöksistä tuli voimaan vasta vuonna 2007. Yritys- ja kotitalousasiakkailla oli nyt mahdollisuus valita vapaasti kaasun- ja sähköntoimittajansa useiden kilpailevien yritysten joukosta. Huhtikuussa 2009 hyväksytty kolmas energiapaketti on tärkeä vaihe energian sisämarkkinoiden

toteuttamisessa. Sillä pyrittiin jatkamaan sähkön ja kaasun sisämarkkinoiden vapauttamista ja muutettiin toista pakettia.

B. Jatkotoimet

Kuten energiaunionin strategiassa ([COM\(2015\)0080](#)) ilmoitettiin, komissio antoi varman, kestävän, kilpailukykyisen ja kohtuuhintaisen energian tarjoamiseksi kuluttajille 30. marraskuuta 2016 joukon lainsäädäntöehdotuksia, jotka koskevat EU:n energiemarkkinoiden uutta rakennetta. Puhdasta energiaa kaikille eurooppalaisille -paketin ([COM\(2016\)0860](#)) tarkoituksena on toteuttaa energiaunioni. Paketin piiriin kuuluvat energiatehokkuus, uusiutuvat energialähteet, sähkömarkkinoiden rakenne, sähkön toimitusvarmuus sekä energiaunionin hallintoa koskevat säännöt. Energia-alan sisämarkkinoiden loppuun saattamiseksi komissio ehdotti toimenpiteitä sähködirektiivissä ([COM\(2016\)0864](#)), sähköasetuksessa ([COM\(2016\)0861](#)) ja riskeihin varautumista koskevassa asetuksessa ([COM\(2016\)0862](#)).

Sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä annetulla direktiiviehdotuksella ([COM\(2016\)0864](#)) laaditaan uudelleen direktiivi 2009/72/EY. Ehdotuksessa keskitytään seuraaviin:

- Selkeämmät ja lyhyemmin väliajoin tulevat sähkölaskut: sähköasiakkailta olisi vapaus valita sähköntoimittaja tai yhteenliittymä sertifioidun vertailuvälineiden avulla ilman, että toimittajan vaihtamisesta peritään maksua, sekä valita dynaaminen hintasopimus ja älykäs sähkömittari.
- Köyhien tai heimossa asemassa olevien asiakkaiden suojeleminen: jäsenvaltiot velvoitettaisiin toteuttamaan kohdennettuja suojelutoimia ja seuraamaan energiaköyhyydessä olevien kotitalouksien määrää ja raportoimaan siitä.
- Uusien markkinatoimijoiden mukaanotto: yhteenliittymät voisivat osallistua vähittäismarkkinoille, paikallisilla energiayhteisöillä olisi oikeus harjoittaa paikallista energian tuotantoa, jakelua, yhdistämistä ja varastointia ja tarjota energiatehokkuuspalveluja ja niillä olisi pääsy kaikille säännellyille markkinoille, jäsenvaltiot sääntelisivät tiedonvaihtoa markkinatoimijoiden välillä.
- Sähköisen liikkuvuuden helpottaminen: jäsenvaltioiden olisi edistettävä sähköajoneuvojen latauspisteiden kytkemistä sähkönjakeluverkkoon ja avattava näiden latauspisteiden omistajuus ja toiminnanharjoitus kolmansille osapuolille.
- Jakeluverkonhaltijoiden tehtävien selkeyttäminen ja jakeluverkon kehittämisen suunnittelua koskevan menettelyn käyttöönotto.

Ehdotuksella riskeihin varautumista koskevaksi asetukseksi ([COM\(2016\)0862](#)) pyritään parantamaan riskeihin varautumista kannustamalla EU:n siirtoverkonhaltijoiden, naapurivaltioiden siirtoverkonhaltijoiden sekä energia-alan sääntelyviranomaisten yhteistyöviraston yhteistyötä. Sillä pyritään myös helpottamaan sähköverkkojen rajatylittävää hallintaa sähkökriisin sattuessa uusien alueellisten käyttökeskusten avulla, joiden perustamista esitetään ehdotuksessa sähkön sisämarkkinoita koskevaksi asetukseksi ([COM\(2016\)0861](#)). Ehdotuksessa esitetään neljänlaisia toimenpiteitä: 1) yhteiset säännöt energiakriisien ehkäisemisestä ja niihin valmistautumisesta, jotta voidaan varmistaa rajatylittävä yhteistyö 2) yhteiset säännöt kriisitilanteiden hallinnasta 3) yhteiset menetelmät toimitusvarmuuteen liittyvien

riskien arvioimiseksi 4) yhteiset puitteet sähkön toimitusvarmuuden arvioimiseksi ja seuraamiseksi paremmin.

Ehdotuksessa sähkön sisämarkkinoita koskevaksi asetukseksi ([COM\(2016\)0861](#)) laaditaan uudelleen [asetus \(EY\) N:o 714/2009](#). Siinä korostetaan vääristymättömien markkinasignaalien merkitystä sähkömarkkinoiden suuremmalle joustavuudelle, hiilestä irtautumiselle ja innovoinnille. Ehdotus koostuu seitsemästä muusta säädösehdotuksesta. Viisi näistä liittyy sähkön toimitukseen, ja niillä tarkistetaan sähkön kauppaa koskevia sääntöjä, selkeytetään markkinatoimijoiden velvollisuuksia ja määritellään kapasiteetin tarpeiden arvioimista ja markkinalähtöisiä kapasiteettimekanismeja koskevat periaatteet.

C. Energiamarkkinoiden sääntely: energia-alan sääntelyviranomaisten yhteistyövirasto

[Asetuksella \(EY\) N:o 713/2009](#) perustettu energia-alan sääntelyviranomaisten yhteistyövirasto on ollut toimintakykyinen maaliskuusta 2011 lähtien. Viraston tehtävänä on pääasiassa edistää kansallisten sääntelyviranomaisten välistä yhteistyötä aluetasolla ja unionin tasolla sekä seurata energiaverkon ja sähkön ja kaasun sisämarkkinoiden kehitystä. Sillä on myös valtuudet tutkia markkinoiden väärinkäytöksiä ja koordinoida asianmukaisten seuraamusten täytäntöönpanoa jäsenvaltioiden kanssa. Vastuu rikkomuksista langetettavista seuraamuksista ja niiden täytäntöönpanosta kuuluu kuitenkin jäsenvaltioille.

Lisäksi on annettu kaksi asetusta, joilla luotiin rakenteet siirtoverkonhaltijoiden eurooppalaisten verkostojen (ENTSO) yhteistyölle. Toinen asetuksesta koskee sähköä ([asetus \(EY\) N:o 714/2009](#)) ja toinen maakaasua ([asetus \(EY\) N:o 715/2009](#)), ja sitä on muutettu komission [päätöksellä 2010/685/EU](#). Siirtoverkonhaltijoiden eurooppalaiset verkostot laativat energia-alan sääntelyviranomaisten yhteistyöviraston kanssa yksityiskohtaisia verkkoon pääsyä koskevia sääntöjä ja teknisiä sääntöjä ja koordinoivat verkkojärjestelmän toimintaa vaihtamalla toimintaa koskevia tietoja ja kehittämällä yhteisiä turvallisuus- ja hätätilannestandardveja ja -menettelyjä. Siirtoverkonhaltijoiden verkostot vastaavat myös kymmenvuotisen investointisuunnitelman päivittämisestä joka toinen vuosi. Tämän jälkeen energia-alan sääntelyviranomaisten yhteistyövirasto tarkastelee niitä uudelleen.

Lisäksi [direktiivillä 2008/92/EY](#) pyritään parantamaan kaasusta ja sähköstä teollisilta käyttäjiltä perittävien hintojen avoimuutta siten, että jäsenvaltiot velvoitetaan varmistamaan, että hinnoista ja hinnoittelujärjestelmistä ilmoitetaan Eurostat-tilastovirastolle kahdesti vuodessa. EU antoi lokakuussa 2011 energian tukumarkkinoiden eheyttä ja tarkasteltavuutta koskevan [asetuksen \(EU\) N:o 1227/2011](#), jolla pyritään takaamaan oikeudenmukainen kaupankäynti Euroopan energiemarkkinoilla.

Komissio esitti 30. marraskuuta 2016 asetusta ([COM\(2016\)0863](#)) Euroopan unionin energia-alan sääntelyviranomaisten yhteistyöviraston (ACER) uudistamiseksi. Ehdotuksessa laaditaan uudelleen virastoa koskevat säädökset ja lujitetaan sen roolia kansallisten sääntelijöiden toteuttamien toimien koordinoijana erityisesti niillä alueilla, joilla hajanainen kansallinen päätöksenteko kysymyksistä, joilla on rajatylyttäviä merkitystä, johtaisi ongelmiin tai epäkohdonmukaisuuksiin sisämarkkinoiden kannalta.

Viraston tehtäväluettelo on sen vuoksi saatettu ajan tasalle, ja siihen on sisällytetty ACERin velvollisuudet tukkumarkkinoiden valvonnan ja rajatylittävän infrastruktuurin alalla, jotta voidaan antaa ACERille enemmän vastuuta verkkosäännön lopullisen ehdotuksen laatimisesta ja sen esittämisestä komissiolle ja paikallisten sähkömarkkinoiden (tarjousalue) tarkistusprosessiin vaikuttamisesta (josta säädetään uudelleenlaaditussa sähködirektiivissä ([COM\(2016\)0861](#))).

D. Sähkön, maakaasun ja öljyn toimitusvarmuus

[Direktiivissä 2005/89/EY](#) määriteltiin sähkön toimitusvarmuuden turvaamiseen tähtääviä toimia. Niillä oli tarkoitus varmistaa sähkön sisämarkkinoiden asianmukainen toiminta, riittävä jäsenvaltioiden välinen yhteenliittäjäaste, riittävä tuotantokapasiteetti ja tarjonnan ja kysynnän tasapainottaminen. Koska kaasulla on suuri merkitys unionin energiatarjonnassa ja koska Venäjän ja Ukrainan välillä oli kaasukriisi talvella 2008–2009, vuonna 2010 annettiin [asetus \(EU\) N:o 994/2010](#) toimista kaasunsaannin turvaamiseksi. Asetuksella pyritään tehostamaan kriisien ehkäisyä ja niihin reagoimista. Öljynsaannin turvaamiseksi jäsenvaltioiden on [direktiivin 2009/119/EY](#) mukaan pidettävä yllä öljyvarastoja, jotka vastaavat vähintään 90 päivän keskimääräistä päivittäistä nettotuontia tai 61 päivän keskimääräistä päivittäistä kotimaankulutusta, sen mukaan kumpi näistä määristä on suurempi. Koska Venäjän kaasutoimitukset Ukrainan kautta herättivät huolta, komissio julkaisi toukokuussa 2014 energiavarmuusstrategian ([COM\(2014\)0330](#)). Strategian tavoitteena on varmistaa vakaat ja runsaat energiantoimitukset unionin kansalaisille ja taloudelle. Siinä vahvistetaan toimia, kuten energiatehokkuuden parantaminen, oman energiantuotannon lisääminen ja infrastruktuurin puuttuvien yhteyksien rakentaminen, jotta energiaa voidaan kriisien aikana ohjata sinne, missä sitä tarvitaan.

Komissio antoi 8. marraskuuta 2017 säädösehdotuksen maakaasun sisämarkkinoita koskevan direktiivin tarkistamiseksi ([COM\(2017\)0660](#)). Ehdotuksen mukaan kaasudirektiivin keskeisiä säännöksiä sovellettaisiin suoraan rajatylittäviin kaasuputkiin kolmansien maiden kanssa tai tarkkaan ottaen putkien niihin osiin, jotka ovat EU:n alueella. Tämä auttaisi varmistamaan, että mikään nykyinen, suunnitteilla oleva tai tuleva kaasun infrastruktuuria koskeva hanke EU:n jäsenvaltion ja kolmannen maan välillä ei vääristäisi energian sisämarkkinoita tai heikentäisi toimitusvarmuutta EU:ssa.

E. Euroopan laajuiset energiaverkot

[Asetuksella \(EU\) N:o 347/2013](#) vahvistettiin Euroopan laajuisia energiaverkkoja koskevat suuntaviivat, joissa määritetään Euroopan laajuisiin sähkö- ja kaasuverkkoihin kuuluvat yhteistä etua koskevat hankkeet ja ensisijaiset hankkeet. Yhteisen edun mukaiset hankkeet asetetaan etusijalle myönnettäessä rahoitustukea [asetuksen \(EY\) N:o 2236/95](#) mukaisesti. Euroopan laajuisiin energiaverkkoihin kohdennettavat määrärahat on tarkoitettu lähinnä toteutettavuustutkimusten kattamiseen. Investointeja voidaan rahoittaa osin myös muista välineistä, esimerkiksi Euroopan rakenne- ja investointirahastoista ja Euroopan strategisten investointien rahastosta saatavilla varoilla. Euroopan unionin energiainfrastruktuuriin liittyvien investointihankkeiden ilmoittamisesta komissiolle 26. helmikuuta 2014 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston [asetuksessa \(EU\) N:o 256/2014](#)

vaaditaan jäsenvaltioita ilmoittamaan komissiolle energiainfrastruktuuriin tekemistään investoinneista.

Tiedonannossaan ”Eurooppa 2020 -strategiaa tukeva talousarvio” ([COM\(2011\)0500](#)) komissio esitti uutta mekanismia, Verkkojen Eurooppa -välinettä, jonka avulla rahoitetaan energia- ja liikenneinfrastruktuureja ja kriittisiä digitaali-infrastruktuureja koskevia ensisijaisia hankkeita vuosina 2014–2020. Parlamentti hyväksyi marraskuussa 2013 neuvoston kanssa Verkkojen Eurooppa -välineen talousarviosta aikaansaadun sopimuksen, jonka mukaan Euroopan laajuisten energia-alan infrastruktuurihankkeiden kehittämiseksi varataan 5,12 miljardia euroa ([P7_TA\(2013\)0463](#)). EU:n tuen kohteeksi valittiin useita yhteisen edun mukaisia hankkeita neuvoston ja parlamentin maaliskuussa 2013 hyväksymien energiainfrastruktuurien suuntaviivojen mukaisesti ([P7_TA\(2013\)0061](#)).

EUROOPAN PARLAMENTIN ROOLI

Parlamentti kannatti sisämarkkinoiden lainsäädäntöpaketin yhteydessä siirtoverkon omistuksen eriyttämistä sähköalalla, koska se on tehokkain keino edistää syrjimättömällä tavalla infrastruktuuri-investointeja, uusien toimijoiden verkkoon pääsyä ja markkinoiden avoimuutta. Parlamentti on myös pitänyt tärkeänä yhteisen eurooppalaisen näkemyksen muodostamista keskipitkän aikavälin investoinneista (ohjeelliset eurooppalaiset kymmenvuotissuunnitelmat, joissa keskitytään yhteenliitäntöihin), sääntelyviranomaisten, jäsenvaltioiden ja siirtoverkonhaltijoiden yhteistyön tehostamista sekä verkkoon pääsyä koskevien ehtojen yhdenmukaistamista. Parlamentin aloitteesta kuluttajien oikeuksia korostettiin osana sen neuvoston kanssa aikaan saamaa sopimusta: päätöslauselmissa edellytettiin kuluttajien oikeuksien vahvistamista (toimittajien vaihto, älykkäiden mittareiden käyttöön perustuvat suorat tiedot ja energia-alan ”oikeusasiamiehelle” esitettyjen valitusten tehokas käsittely). Parlamentin ansiosta on myös otettu käyttöön energiaköyhyyden käsite. Parlamentti on kannattanut painokkaasti energia-alan sääntelyviranomaisten yhteistyöviraston perustamista ja korostanut, että yhteistyövirastolle on annettava tarvittavat valtuudet sellaisten kysymysten ratkaisemiseen, joita kansalliset sääntelyviranomaiset eivät kykene ratkaisemaan ja jotka haittaavat sisämarkkinoiden yhdentymistä ja sujuvaa toimintaa.

Merkittävimmät viimeaikaiset päätöslauselmat:

- Syyskuun 12. päivänä 2017 hyväksytyssä päätöslauselmassa vahvistettiin uudet säännöt naapurivaltioiden mahdollisuudesta auttaa toisiaan kaasukriisien hallinnassa sekä rajatylittävästä yhteisvastuusta ja kaasun toimituksia koskevien sopimusten avoimuudesta.
- Maaliskuun 2. päivänä 2017 hyväksytyssä päätöslauselmassa parlamentin jäsenet hyväksyivät säännöt, jotka velvoittavat jäsenvaltiot ilmoittamaan komissiolle suunnitelmistaan neuvotella energian toimitusta koskevia sopimuksia kolmansien maiden kanssa, ennen kuin neuvottelut aloitetaan.
- Lokakuun 25. päivänä 2016 parlamentti tuki päätöslauselmaa nesteytettyä maakaasua koskevasta EU:n strategiasta, jonka tarkoituksena on parantaa

energiaansaannin varmuutta, vähentää hiilidioksidin päästöjä ja taata kohtuulliset hinnat.

- Syyskuun 13. päivänä 2016 antamassaan päätöslauselmassa ”Kohti energiamarkkinoiden uutta rakennetta” parlamentti totesi kannattavansa likvidien lyhytaikaisten markkinoiden ja pitkäaikaisten hintasignaalien yhdistelmää, jotta markkinoilla voidaan edistää uusiutuvien energialähteiden osuuden kasvattamista ja kuluttajien aktiivista roolia.
- Toukokuun 26. päivänä 2016 energian kuluttajien aseman vahvistamisesta annetussa päätöslauselmassa katsotaan, että kansalaisille olisi annettava mahdollisuus tuottaa, kuluttaa, varastoida tai myydä omaa uusiutuvaa energiaansa, olla perillä energiamarkkinoista ja osallistua kysynnänohjaukseen.

Frédéric Gouardères

05/2019

